

LEBRIS

We know
books

Daniel Smith

Cum să gândești ca
SIGMUND FREUD

Traducere din limba engleză
de Ana-Maria Datcu

Editura

For You

Introducere

„Sigmund Freud a fost un romancier cu pregătire științifică. Doar că nu știa că este un romancier. Toți psihiatrii ăia blestemați de după el nu știau nici ei că este romancier.”

John Irving, *Writers at Work:
The Paris Review Interviews*, 1988

Dintre toate personalitățile prezentate în seria „Cum să gândești ca...“, Sigmund Freud este poate cel mai enigmatic. În calitate de părinte al psihanalizei, el i-a prezentat lumii concepția științifică despre inconștient și ne-a obișnuit să explorăm adâncurile întunecate ale psihicului uman, în special prin analiza viselor și a fluxurilor noastre de gândire. Este responsabil și pentru schimbarea radicală a atitudinii față de bolile mintale. În vremuri când oamenii cu afecțiuni mentale erau ostracizați pe motiv că sunt compromiși din punct de vedere fiziologic, degenerați din punct de vedere moral sau chiar agenți ai diavolului, Freud a oferit speranța că pot fi descoperite și abordate cauzele dezechilibrului psihologic.

Freud a fost și un strălucit iconoclast, contestând învățăturile primite și punând la îndoială opiniile ortodoxe.

Outsider înăscut, a fost neînfricat în contestarea elitelor sociale și a complacerii intelectuale. În plus, ideile sale au pătruns în cultura populară, fiind evidente în filme, televiziune, muzică și literatură. Sunt predate în sălile de clasă și în amfiteatre. Au fost absorbite în limbaj. Datorită lui Freud, ne condimentăm conversația de zi cu zi cu termeni precum „inconștient“, „ego“, „libido“, „complexul lui Oedip“, „invidia de penis“, „act ratat“, „canapeaua psihiatrului“, „fixație anală“... și lista poate continua. Da, Freud este unul dintre acei puțini indivizi al căror nume capătă statut de adjectiv!

Nu este exagerat să spunem că a creat concepte care ne permit să privim lumea în mod diferit. El ne-a redirecționat privirea de la lumea din jurul nostru și construcțiile sale (universul, societatea, teologia) la lumea din interior: psihicul nostru. Este demn de remarcat faptul că fereastra de deasupra biroului lui Freud era împodobită cu o oglindă care îi permitea în permanență să se privească, inclusiv în timp ce privea lumea. Psihologul și profesorul John Kihlstrom a declarat: „Mai mult decât Einstein sau Watson și Crick, mai mult decât Hitler sau Lenin, Roosevelt sau Kennedy, mai mult decât Picasso, Eliot sau Stravinski, mai mult decât Beatles sau Bob Dylan, influența lui Freud asupra culturii moderne a fost profundă și de lungă durată.“

Însă moștenirea lui rămâne una polivalentă. Progresul științific l-a depășit, fără îndoială, înainte de moartea sa, în 1939. Ceea ce el avea tendința de a încadra drept adevăr științific a fost adesea prezentat ca speculație, opinie sau coniectură. Teorii fundamentale precum cea despre Id, Eu și Supraeu, modelul său de dezvoltare psihosexuală și teoriile sale privind interpretarea viselor au fost în mare parte discreditate. După cum a remarcat Albert Einstein despre el, „avea o viziune acută; nicio iluzie nu l-a adormit, cu excepția credinței adesea exagerate în propriile idei“. Așadar, teoriile lui Freud

sunt rareori utilizate direct în practica clinică de astăzi, însă rolul lui în explorarea științifică a minții nu trebuie neglijat. Deși o mare parte din munca lui s-a dovedit a fi incompletă și uneori greșită, el a adus o nouă energie studiului științific al psihicului, deschizând calea pentru evoluțiile de care beneficiem acum. În cuvintele lui Adam Phillips, biograf recent, Freud „ne arată cât de ingenioși suntem în a nu ne cunoaște pe noi înșine“.

Este recomandabil, așadar, să îl poziționăm pe Freud nu ca om de știință în sensul actual, ci ca simbol cultural. Celebrul critic literar Harold Bloom spunea în 2006: „Sigmund Freud este faimos și astăzi, dar nu ca om de știință și nici măcar ca terapeut. Regretatul Francis Crick a observat că Freud a fost un medic vienez care a scris un stil de proză foarte bun, dar, deși destul de amuzant, acest lucru nu este deloc adecvat. Freud contează pentru că împărtășește calitățile lui Proust și Joyce: intuiție cognitivă, splendoare stilistică, înțelepciune.“

Și viața lui personală a fost complexă și interesantă. A fost o figură cu multe contradicții interne: ateu foarte influențat de evreitatea sa, prieten ferm până când a devenit un dușman feroce, un om care tânjea după bogăție și faimă, dar care disprețuia constrângerile pe care acestea le impuneau. Căsnicia lui a durat cinci decenii, dar există dovezi că s-a îndepărtat de patul conjugal (deși, probabil, păstrând lucrurile „în familie“).

Viața lui profesională, pe de altă parte, l-a forțat să privească adânc în sine. În 1905, Freud scria: „Nimeni care, ca mine, evocă cei mai răi dintre acei demoni pe jumătate îmblânziți care locuiesc în fiara umană și caută să se lupte cu ei nu se poate aștepta să iasă nevătămat din această luptă.“ Natura muncii sale a cerut ca el să se dezvăluie lumii întregi (a fost subiectul a numeroase lucrări proprii), dar, cu toate acestea, este celebru pentru că a criticat arta biografiei și și-a apărat

cu ferocitate intimitatea. A ajunge la „adevăratul“ Freud este, așadar, o provocare dificilă, deși întotdeauna revigorantă.

Această carte explorează multe dintre marile idei revoluționare pe care Freud le-a introdus de-a lungul vieții sale, însă nu își propune să înlocuiască lectura operelor sale în forma lor de bază. Oricum, cele mai multe dintre ele sunt destul de ușor de citit; a primit Premiul Goethe pentru Literatură în 1930 pentru „stilul său clar și impecabil“, distincție care l-a înfuriat pentru că îi lăuda calitatea scriiturii, nu perspicacitatea științifică. Acest volum își propune doar să-l exploreze pe Freud-omul: personalitatea, inspirațiile, motivațiile, ideile și metodele sale.

Permite-mi să încep prin a cita un pasaj pe care Freud l-a scris în 1932 pentru introducerea unei cărți ce oferea un studiu psihologic al lui Woodrow Wilson, fost președinte al SUA. Putea să fi fost scris și despre el însuși: „Stupizii, vizionarii, bolnavii de iluzii, nevroticii și nebunii au jucat mari roluri în toate timpurile din istoria omenirii, nu doar atunci când accidentul nașterii le-a conferit suveranitatea. De obicei, ei au făcut ravagii; dar nu întotdeauna. Astfel de persoane au exercitat o influență de mare anvergură asupra propriei epoci și asupra vremurilor ulterioare, au impulsionat mișcări culturale importante și au făcut mari descoperiri. Ei au reușit astfel de realizări, pe de o parte, cu ajutorul părții intacte a personalității lor, adică în ciuda anormalităților lor; dar, pe de altă parte, deseori tocmai trăsăturile patologice ale caracterului lor, unilateralitatea dezvoltării lor, întărirea anormală a anumitor dorințe, abandonul necritic și neîngrădit în fața unui singur scop le dau puterea de a-i trage pe alții după ei și de a învinge rezistența lumii.“

Repere într-o viață remarcabilă

- 1856 În 6 mai 1856, se naște Sigismund Freud, în Freiberg, Moravia, în Imperiul Austriac.
- 1860 Familia Freud se mută la Viena după o scurtă ședere în Leipzig.
- 1865 Sigmund începe să frecventeze Gimnaziul Comunal Leopoldstadter.
- 1873 Freud este convins să studieze medicina la Universitatea din Viena după ce audiază eseul lui Goethe „Despre natură“.
- 1876 Începe să lucreze în laboratorul lui Ernst Brücke.
- 1881 Obține diploma de Doctor în Medicină, după 8 ani.
- 1882 Martha Bernays acceptă căsătoria cu Freud.
- 1883 Primește un post în clinica de psihiatrie a lui Theodor Meynert.
- 1884 Începe cercetările privind efectele medicinale ale cocainei.
- 1885 Jean-Martin Charcot îi este mentor la Spitalul Salpêtrière din Paris, introducându-l în hipnoză.
- 1886 Freud începe să practice în privat și se căsătorește cu Martha Bernays.

- 1887 Li se naște o fiică, Mathilda. Freud se împrietește cu Wilhelm Fliess.
- 1889 Se naște un fiu, Jean-Martin.
- 1891 Cartea lui Freud *Despre afazie* este prima sa lucrare publicată. Se naște un alt fiu, Oliver.
- 1892 Se naște al treilea fiu, Ernst.
- 1893 Se naște o fiică, Sophie.
- 1895 Freud și Josef Breuer publică *Studii asupra isteriei*. Se naște o altă fiică, Anna.
- 1896 Moare tatăl lui Freud, Jacob. Freud folosește termenul „psihanaliză” pentru prima dată.
- 1897 Începe o perioadă de 3 ani de auto-analiză.
- 1899 Se publică *Interpretarea viselor*.
- 1900 Începe tratamentul pentru „Dora”.
- 1902 Societatea Psihologică de Miercuri este fondată în casa lui Freud din Viena.
- 1904 Începe să corespundă cu Eugen Bleuler.
- 1905 Sunt publicate *Cuvântul de spirit și raportul său cu inconștientul*, *Trei eseuri despre teoria sexualității* și *Fragmente din analiza unui caz de isterie* (cuprinzând analiza „Dorei”).
- 1907 Freud îl întâlnește prima dată pe Carl Jung.
- 1908 Primul congres internațional de psihanaliză are loc în Salzburg.
- 1909 Sunt publicate *Analiza unei fobii la un băiat de 5 ani* (cu „Micul Hans”) și *Însemnări despre un caz de nevroză obsesională* („Omul cu șobolani”). Freud călătorește în SUA împreună cu Jung și Sándor Ferenczi.
- 1910 Întemeierea Asociației Internaționale de Psihanaliză. Este publicată lucrarea *Leonardo da Vinci și o amintire a copilăriei sale*.

- 1911 Freud și Alfred Adler se ceartă.
- 1912 Înființarea revistei *Imago*. Se ceartă cu Wilhelm Stekel.
- 1913 Freud publică *Totem și tabu*.
- 1914 Publicarea cărții *Moise al lui Michelangelo. Despre narcisism și Despre istoria mișcării psihanalitice*. Jung se rupe de Freud. Izbucnește Primul Război Mondial.
- 1915–1917 Freud susține „Prelegeri introductive“ la Universitatea din Viena, care sunt ulterior publicate.
- 1917 Publicarea cărții *Doliu și melancolie*.
- 1918 Publicarea cărții *Istoria unei nevroze infantile* („Omul cu lupi“).
- 1920 Este publicat volumul *Dincolo de principiul plăcerii*, introducând conceptul de „pulsivitatea de moarte“. Moare fiica Sophie.
- 1921 Publică *Psihologia colectivă și analiza eului*.
- 1923 Freud este diagnosticat cu cancer la maxilar și palat. Moare nepotul său Heinz. Apare *Ego și Id*.
- 1925 Publicarea volumului *Studiu autobiografic*.
- 1927 Publicarea cărții *Viitorul unei iluzii*.
- 1930 Freud publică *Civilizația și neajunsurile sale*. Moare mama lui, Amalia.
- 1933 Publicarea volumului *Introducere în psihanaliză și De ce războiul?*, o corespondență între Freud și Albert Einstein. Lucrările lui Freud sunt arse în public în Germania nazistă.
- 1938 Germania anexează Austria. Casa lui Freud și sediul Asociației de Psihanaliză din Viena sunt percheziționate, iar Anna Freud este arestată de Gestapo. Freud și familia sa emigrează la Londra.

- 1939 În 23 septembrie, Freud moare. Se publică *Moise și monoteismul*.
- 1940 Publicarea lucrării neterminate *Schiță a psihanalizei*.
- 1951 Moartea Marthei Freud.

Pregătește-te din timp pentru măreție

„Un om care a fost favoritul incontestabil al mamei sale păstrează toată viața sentimentul de cuceritor, acea încredere în reușită care adesea induce succesul real.”

Sigmund Freud, 1917

Sigismund Schlomo Freud s-a născut în 6 mai 1856, în orașul Freiberg, în Moravia, pe atunci parte a Austro-Ungariei (Freiberg se numește în prezent Příbor și se află în Republica Cehă). A fost primul copil al cuplului format din Jacob Freud, negustor de lână cu un succes moderat, și Amalia Nathansohn. Jacob era considerabil mai în vârstă decât soția sa, fiind căsătorit anterior. Deja tată a doi copii, el va avea alți șase copii cu Amalia.

La un an după nașterea lui Sigi (așa cum îl numea familia), a venit pe lume un frate (Julius). Acesta a invocat sentimente de gelozie și resentimente față de fratele său mai mare, iar moartea lui Julius, în 1858, avea să-i provoace lui Sigi sentimente de vinovăție persistente în anii următori. Însă a ajuns să considere primii săi ani din Freiberg ca fiind, în general, o

perioadă de liniște și fericire. Scriind în 1931, el spunea despre acest oraș: „De un lucru sunt sigur: în adâncul meu, deși suprapus, continuă să trăiască acel copil fericit din Freiberg, primul născut al unei mame tinere, băiatul care a primit din acest aer, din acest pământ primele impresii de neșters.“

Însă această perioadă paradisiacă avea să fie de scurtă durată. Afacerile lui Jacob fiind în declin, familia s-a mutat la Leipzig în 1859 și la Viena în anul următor, când Sigi avea 4 ani. Viena era una dintre marile capitale ale Europei, aflată atunci la apogeul puterii sale, însă Freud a considerat-o sumbră și neprimitoare. Resimțea mai ales curentul de anti-semitism care lua amploare în acea vreme. Deși părinții săi erau în mare parte evrei nepracticanți, Freud a experimentat pentru prima dată animozitatea străinilor față de moștenirea sa evreiască. După cum vom vedea, acest lucru va avea un impact uriaș asupra restului vieții sale, în plan atât profesional, cât și personal.

Sentimentele sale față de Viena au fost influențate și de faptul că familia Freud a trăit o mare parte din timp într-o sărăcie sufocantă. Cu toate acestea, tânărul Sigi s-a bucurat de un nivel de trai superior celui al fraților săi, deoarece era favoritul mamei. Ea îl numea „dragul meu Sigi de aur“, iar el s-a bucurat de tot ce era mai bun din puținul care exista. În 1866, de exemplu, când locuința lor trebuia să găzduiască doi adulți și șapte copii, Sigi era singurul care avea propria cameră, iar în timp ce restul copiilor erau nevoiți a se mulțumi cu lumânări, lui i s-a permis să aibă o lampă cu gaz.

Acest lucru s-a datorat, în parte, faptului că devenise deja un elev extraordinar. După ce inițial a fost școlarizat acasă, a intrat la Gimnaziul Comunal Leopoldstadter și s-a situat pe primul loc din clasa sa în fiecare dintre cei 7 ani pe care i-a petrecut acolo. De asemenea, era isteț în alegerea